Lakivaliokunnalle

Asia: HE 89/2021 vp ynnä muuta, lisälausunto

Sekä HE:n tekstissä että lausunnossani on jo käsitelty kohtalaisen tarkkaan kysymystä siitä, minkä toimien olisi tarkoitus olla rangaistavaa terroristiryhmän toimintaan osallistumista ja mikä vastaavasti jäisi säännöksen alan ulkopuolelle.

Kuulemisessa professori Melander esitti, että lainkohdan nykyinen sisältö, joka koskee taloudellisten ja oikeudellisten neuvojen antamista, olisi aiheellista erottaa tästä lainkohdasta omakseen. Pidän tätä hyvänä ajatuksena, koska sellaiset toimet ovat luonteeltaan pikemmin edistämistoimia eivätkä välttämättä osallistumistoimia, jollei sitten ole kyse suorastaan ryhmän ytimeen kuuluvasta toimijasta.

Kuulemisessa kävi ilmi, että ilmeisesti Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnossa on nostettu esiin kysymys, olisiko kansainväliseen avustusjärjestöön kuulumattoman lääkärin toiminta rangaistavaa säännöksen nojalla. Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden nojalla on selvää, ettei kansainvälisten avustusjärjestöjen toiminta konfliktialueella voi olla terroristisena toimintana rangaistavaa. Entä sitten, jos terroristijärjestöllä on vaikkapa oma sairaalansa, jossa hoidetaan loukkaantuneita terroristeja?

Lääkärit toki tekevät aina valansa ja etiikkansa mukaisesti ihmisiä palvelevaa työtä, minkä vuoksi voisi ajatella, että tulisi rajata kaikkinainen lääkärintoimi tällaisten rangaistussäännösten ulkopuolelle. On kuitenkin mahdollista ajatella, että terroristitaistelijoiden vammojen hoito kuuluu samalla tavoin ryhmän toimintaan kuin muutkin huoltotoimet, joilla ylläpidetään ryhmän toimintakykyä. Joku lääkäri saattaa myös jakaa terroristiryhmän ideologiset tavoitteet ja nimenomaan pyrkiä tukemaan omalla toiminnallaan ryhmän toimintaa.

Jonkinlaisena vertailukohtana voi pitää tavanomaista armeijan organisaatiota. Lääkintämiehet ja sotilaslääkärit ovat olennainen osa sotilaallisen yksikön kokoonpanoa, koska niiden avulla vahvistetaan yksikön toimintakykyä. Haavoittuneista huolehtiminen tukee joukkojen yhtenäisyyttä. Hallituksen esityksen s. 39 on käsitelty sellaisia edellytyksiä, joita kansainvälisen humanitaarisen oikeuden suojan piiriin kuulumiselle on. Terroristiryhmän piiriin organisoidulla lääkintätoiminnalla tuskin voi olla moniakaan tällaisia piirteitä.

Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ohella voi olla kuitenkin vielä muitakin syitä pitää lääkärintoimen harjoittamista arvokkaana ja sellaisena, jota ei tulisi missään oloissa rajoittaa. Oma kysymyksensä on vielä se, että kun terroristijärjestö vaikkapa luo oman valtionsa ja alkaa hallita aluettaan valtion tapaan, tällaisetkin huollon ja lääkinnän kysymykset normalisoituvat.

Vastaisin tähän hankalaan kysymykseen siten, ettei ainakaan ole täysin poissuljettua, etteikö lääkintätoimen harjoittaminen ryhmän piirissä voisi olla rangaistavaa toimintaan osallistumisena.

Kun soppatykillä muonitetaan taistelevia joukkoja, hoidetaan olennaista huollon tehtävää. Ruoan valmistus kotona lapsille ja puolisolle on aivan toisenluonteista arkista tehtävää, joka vain välillisesti tukee ryhmän toimintakykyä.

Keskustelussa nostettiin myös esille kysymys siitä, voidaanko uusia säännöksiä väärinkäyttää? Ymmärtäisin kysyjän tarkoittaneen sitä, liittyykö säännöksiin riskiä yllättävistä tulkinnoista, jotka vaarantaisivat oikeusvarmuutta ja ennakoitavuutta. Tiettyä tulkinnanvaraa on kummassakin esitetyssä uudessa

sääntelyssä. Toimintaan osallistumisen kriminalisoinnissa omaksuttu lähestymistapa, kun vielä säännöstä konkretisoidaan perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla, takaa varsin hyvän ennakoitavuuden. Kehottamisrikoksessa jää väistämättä jonkin verran tulkinnanvaraa, ja soveltamiskäytäntö sitten aikanaan täsmentänee rangaistavuuden rajan. Silloin kun tekijä tietoisesti yllyttää terroristiseen toimintaan, vastaavasti sananvapauden suojan näkökohdat heikkenevät.

Terroristisen päämäärien tavoittelu ja sen keinoina olevat terroristiseen väkivaltaan kehottaminen ja yllyttäminen eivät saa normaalia sananvapauden suojaa, vaan niiden kohdalla tullaan hyvin nopeasti suorastaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 17 artiklan tarkoittaman oikeuksien väärinkäytön tilanteeseen. Siten voisi sanoa, että varsin suoja liian laajalle menevää rangaistavuutta vastaan saadaan siitä, että kysymykset sananvapauden rajoituksista otetaan myös soveltamistoiminnassa aktiivisesti esille. Rangaistavuus edellyttää myös, että kehottaminen tai houkuttelu on omiaan aiheuttamaan värväytymisen tai terrorismirikoksen tekemisen. Tämän on omiaan -tunnusmerkin avulla pystytään rajaamaan ulkopuolelle sellaiset julkiset kehottamiset, joissa riski tällaisesta vaikutuksesta jää vähäiseksi.

Kirkkonummella, 8.10.2021

Kimmo Nuotio

rikosoikeuden professori